

Урок № 48

Тема. Контрольна робота № 5. «Творчість В. Стуса, О. Гончара, Гр. Тютюнника, В. Шевчука».

Тестування

Мета: актуалізувати й узагальнити вивчене, виявити рівень знань, умінь та навичок учнів

з метою контролю й корекції; розвивати пам'ять, зв'язне писемне мовлення, вміння висловлювати власні думки й обґрунтовувати їх, аналізувати художні твори; виховувати

любов до літератури, повагу до митців, загальнолюдських цінностей.

Очікувані результати: учні знають навчальний матеріал, що вивчався, вміють аналізувати тематику та

проблематику творів, характеризувати образи, розкривати у письмових висловлюваннях

проблемні питання із залученням літературного матеріалу та власних спостережень.

Обладнання: тестові завдання у двох варіантах.

Тип уроку: контроль і корекція знань, умінь та навичок.

Хід уроку

I . Мотивація навчальної діяльності школярів.

Оголошення теми й мети уроку

II. О сновний зміст роботи

;; Інструктаж щодо виконання тестових завдань.

;; Виконання учнями контрольної роботи.

Варіант I

Початковий та середній рівні

(Кожна правильна відповідь — 1 бал.)

1. У якому вірші В. Стус закликає: «не спиняйся, йди. То — шлях правдивий. Ти — його предтеча»?

А «Господи, гніву пречистого...»;

Б «О земле втрачена, явився...»;

В «Мені зоря сіяла нині вранці...»;

99 Г «Крізь сотні сумнівів я йду до тебе...».

2. Дім на горі з однойменного роману-балади В. Шевчука — це символ:

99 А фортеці духовності;

Б сімейного щастя;

В недосяжної вершини;

Г основи світобудови.

3. У стильовій манері О. Гончара визначальними є риси:

А бароко;

99 Б романтизму;

В символізму;

Г постмодернізму.

4. Продовжіть речення. *Бароко* — це ...

Достатній рівень

(Кожна правильна відповідь — 2 бали.)

5. Розкрийте образ «миті щастя» (на основі новели О. Гончара «Замить щастя»).

6. Як по-новітньому трактує тему «любовного трикутника» Гр. Тютюнник у новелі «Три зозулі з поклоном»?

Високий рівень

(Правильна, змістовна, цікава відповідь — 4 бали.)

7. Виконайте одне із завдань.

А Напишіть есе або зробіть ідейно-художній аналіз поезії В. Стуса «Мені зоря сіяла нині вранці...».

Б Напишіть твір-роздум на тему «Високий сенс почуття любові в житті людини» (за вивченими творами та власними спостереженнями).

Варіант II

Початковий та середній рівні

(Кожна правильна відповідь — 1 бал.)

1. «Де я не стоятиму — вистою», — говорить ліричний герой поезії В. Стуса:

А «Мені зоря сіяла нині вранці...»;

99 Б «Господи, гніву пречистого...»;

В «О земле втрачена, явився...»;

Г «Як добре те, що смерті не боюсь я...».

2. Танець героїв новели О. Гончара «Залізний острів» на розпеченій палубі покинутого крейсера несе в собі символіку:

А естетичних чарів мистецтва;

Б відчаю від самотності в сучасному світі;

99 В відчуття того, що гуманістичні цінності під загрозою цивілізаційних процесів;

Г краси й сили кохання.

3. У стильовій манері В. Шевчука значною мірою відчуються риси:

99 А бароко;

Б романтизму;

В символізму;

Г постмодернізму.

4. Продовжіть речення. *Притчевість* — це ...

Достатній рівень

(Кожна правильна відповідь — 2 бали.)

5. Розкрийте узагальнений образ любові в новелах Гр. Тютюнника.

6. Визначте провідну думку новели О. Гончара «Залізний острів» та засоби, за допомогою яких вона розкривається.

Високий рівень

(Правильна, змістовна, цікава відповідь — 4 бали.)

7. Виконайте одне із завдань.

А Напишіть есе або зробіть ідейно-художній аналіз поезії В. Стуса «Як добре те, що смерті не боюсь я...».

Б Напишіть твір-роздум на тему «Значення духовності для повноцінного розвитку й утвердження особистості» (за вивченими творами та власними спостереженнями).

III. П ідбиття підсумків уроку

;; Інтерактивна вправа «Мікрофон».

— Сьогодні найскладнішим для мене було...

IV. Домашнє завдання

Підготувати повідомлення.

Урок № 49

Тема. Українська історична проза. П. Загребельний — життя і творчість. Загальна характеристика історичних творів письменника

Мета: дати учням уявлення про розвиток української історичної прози другої половини ХХ ст.;

ознайомити із життям і творчістю П. Загребельного, зацікавити ними, спонукати до чи-

тання; розвивати навички самостійного добору інформації, презентації її в цікавій формі,

вміння аналізувати, співставляти суспільні та історичні явища, висловлювати любов до

літератури, повагу до митців, усвідомлення потреби в літературній самоосвіті.

Очікувані результати: учні вміють характеризувати українську історичну прозу, знають матеріал про

життя і творчість П. Загребельного, розповідають про його історичні твори.

Обладнання: «портретна галерея» письменників — представників української історичної прози, ви-

ставка творів, ілюстрації до біографії П. Загребельного.

Тип уроку: вивчення нового навчального матеріалу.

Хід уроку

I. А ктуалізація опорних знань учнів

;; Аналіз контрольної роботи.

;; Бесіда.

— Які історичні прозові твори ви вивчали в попередніх класах?

(«Захар Беркут» І. Франка, «За сестрою» А. Чайковського, «Роксола-на» О. Назарука, «Чорна рада» П. Куліша, «Оборона Буші» М. Старицького.)

— Чому письменники зверталися до історії? (Це давало їм можливість провести паралелі, завуальовано порушити актуальні проблеми, показати приклад сучасникам.)

— Чому за радянських часів небезпечно було звертатися до історичної тематики? (Бо історія писалася відповідно до ідеології пануючої партії, підлаштовувалася під неї, і це часто розходилося з правдою, дійсністю.)

II . Мотивація навчальної діяльності школярів.

Оголошення теми й мети уроку

;; Вступне слово вчителя.

«В Україні історичний роман тривалий час був найконсервативнішим жанром, оскільки постійно перебував під пильною опікою “літературознавців” із ЦК КПУ, які не дуже схвально дивилися на письменницькі зацікавлення історією, бо вона ж — продукт доволі небезпечний; ті, хто потрапляють під його вплив, можуть прийти до непрогнозованих варіантів у поглядах на свою сучасність. Цілком логічно, що надто зацікавлених національною історією піддавали ідейному остракізмові.

Тому в Україні, окрім усього іншого, треба було мати особливі амбіції та впертий характер для того, щоб працювати в історичному жанрі. Тобто — все те, чого не позичати Загребельному. Саме завдяки цьому письменникові наш історичний роман набув нової мистецької якості. “Диво”,

“Євпраксія”, “Роксолана”, “Я, Богдан” не тільки зробили їхнього автора найчитабельнішим українським прозаїком, а й утвердили за ним звання сміливого реформатора історичного жанру. Саме Загребельний з усією самоочевидністю переконав читача, що історичний роман посильний лише письменникам-інтелектуалам».

Так пише про історичну прозу в Україні другої половини ХХ ст. та одного з її найяскравіших представників відомий літературознавець М. Жулинський. Детальніше про це ви дізнаєтесь сьогодні на уроці.

III. С прийняття та засвоєння учнями навчального матеріалу

; Міні-лекція вчителя з елементами бесіди.

Український народ штучно на десятиліття було позбавлено правдивої історії, тому він тягнувся до кожного справжнього художнього, публіцистичного слова, що якимось чином проникало через цензуру, кордони, навіть завдяки «самвидаву» чи усним відгукам-переказам.

Взагалі, історичний роман другої половини ХХ ст., перебуваючи в лещатах радянської ідеології, часто не мав і високої художньої вартості з причини тематичної та стильової обмеженості. Виняток становлять такі твори, як «Людолови» З. Тулуб, «Святослав», «Володимир» С. Скляренка, «Мальви», «Черлене вино», «Манускрипт з вулиці Руської» Р. Іваничука, «Меч Арея» І. Білика, «Яса» Ю. Мушкетика.

Звичайно ж, історична проза П. Загребельного.

; Повідомлення учнів.

(Учні розповідають про твори З. Тулуб, Р. Іваничука, Ю. Мушкетика, І. Білика.)

; Продовження міні-лекції вчителя.

Серед найширшого загалу українських (та й чи тільки українських) читачів Загребельний став популярним передовсім історичними романами. І «Диво», і «Первоміст», і «Євпраксія» поставили його в ряд найчитабельніших вітчизняних прозаїків. А «Роксолана», очевидно, побила всі рекорди популярності. Загребельний став єдиним українським автором, чії книжки поряд з найдефіцитнішими виданнями перепродували на книжкових «товкучках». Саме «Роксолана» — перший і поки що єдиний український бестселер у повному розумінні цього слова.

Тому дуже дивно, що наші кінематографісти, беручись за кіносеріал про Настю Лісовську, користалися такою анемічною літературною основою, у котрій немає жодного натяку на якусь концепцію чи характерологічне заглиблення. Натомість у романі Загребельного є і тріумф, і трагедія цієї жінки, і глибокий аналіз фактів під таким кутом зору: як могло статися, що в епоху титанів, чії імена й до сьогодні з гарячим захватом повторює світ, як вийшло, що в цій епосі не згубилося й не загубилося, а прийшло до нас через віки ім'я рогатинської дівчини, яка стала в історії Османської Порти поряд із султаном Сулейманом Пишним? А ще митець, обдарований тією дорогоцінною рисою, про яку близько трьох десятиліть тому писав В. Земляк: «Загребельний — письменник загадковий, важко вгадати, чого від нього можна чекати завтра, куди ми, читачі, рушимо слідом за його нестримною уявою. І можна додати — за його ерудицією, читацькою обізнаністю, енциклопедичними знаннями.

Народився Павло Архипович Загребельний 25 серпня 1924 року в с. Солошине, що на Полтавщині. У 1941-му, щойно закінчивши середню школу, пішов добровольцем на фронт, був курсантом 2-го Київського артучилища, в серпні цього ж року поранений. Наступного року знову був тяжко поранений, потрапив до полону. У 1945-му П. Загребельний

працював у радянській воєнній місії в Західній Німеччині.

312

У 1946-му він вступив на філологічний факультет Дніпропетровського університету. Закінчивши заклад 1951-го, розпочав діяльність журналіста.

У 1957 році видав збірку оповідань «Учитель», повість «Дума про невмирущого», наступного року — збірку «Новели морського узбережжя». 1959-го письменник розпочав пригодницько-політичну діалогію, видавши перший роман «Європа 45». У 1961–1963 роки Загребельний працював головним редактором «Літературної газети», видав другу книгу діалогії «Європа. Захід».

Протягом 1960–1980-х років митець створив основну частину своїх романів, які принесли йому світове визнання: «День для прийдешнього» (1963), «Диво» (1968), «З погляду вічності» (1970), «Переходимо до любові» (1971), «Первоміст» (1972), «Смерть у Києві» (1973), «Євпраксія» (1975), «Розгін» (1976), «Роксолана» (1980), «Я, Богдан» (Сповідь у славі) (1983) та ін.

Оцінки цих творів були далеко не однозначними: від схвальних до знищувальних, але саме це й засвідчувало, що з'явилися твори небуденні, автор здобув славу одного з найерудованіших письменників свого часу.

У 1974-му за романи «Первоміст» і «Смерть у Києві» П. Загребельний отримав Державну премію ім. Т. Г. Шевченка. У 1980-му твір «Розгін» був відзначений Державною премією СРСР.

1979–1986-го П. Загребельний очолював Спілку письменників України. Був депутатом Верховної Ради СРСР 10-го і 11-го скликань, Верховної Ради УРСР 9-го скликання. Протягом 1980–1990-х письменник видав твори: «Південний комфорт» (1984), збірник «Неймовірні оповідання» (1987), «В-ван» (1988), фантастичний роман «Безсмертний Лукас» (1989), «Гола душа» (1992), пригодницьку повість «Ангельська плоть» (1993), «Тисячолітній Миколай» (1994), «Юлія» (1997) та ін. твори.

Впродовж багатьох років читачі з великим інтересом зустрічали літературно-критичні та літературознавчі виступи П. Загребельного, з нетерпінням очікували його нові твори.

П. Загребельний власноруч переробляв свої прозові твори на п'єси: «День для прийдешнього» переробив на «Хто за? Хто проти?», «З погляду вічності» — «І земля скакала мені навстріч», які були поставлені українськими театрами. За його сценаріями на Київській кіностудії ім. О. Довженка було знято художні фільми: «Ракети не повинні злетіти» (1965), «Перевірено — мін немає» (1966), «Лаври» (1974), «Ярослав Мудрий

» (1982). Загребельний є автором збірника статей, есе «Неложними устами» (1981).

IV. 3 акріплення знань, умінь та навичок

;; Творча робота.

На основі почутого та висловлювань літературознавця В. Фашенка складіть психологічний портрет письменника П. Загребельного.

«Сам він — невтомний шукач, експериментатор, вигадник, людина різносторонніх інтересів, майже фотографічної пам'яті, дотепного розуму, полемічного обдаровання, що засвідчує вся його творчість.

Прикметною рисою П. Загребельного є невситима жага творення.

Книги П. Загребельного — це думи й роздуми про народ від давнини до сучасності, про людей, які прагнуть від життя дива, шукають його і знаходять, втрачають або нівечать і — що найважче — творять його в муках любові.

В епічно-об'єктивному стильовому діапазоні П. Загребельного, який не приховує свого "я", а, навпаки, втручається і в оповідь, і в монологи героїв,— чудово поєднуються гостра, цікава фабульність з докладною деталізацією, іронія, гумор і сарказм з романтикою, публіцистика з психологізмом, афористичність і уривчастість з довгими фразами — періодами, з енергією дієслівних многочленів, в яких передається обшир і безперервність вирування життя.

Стиль П. Загребельного називають експресивним.

Романи П. Загребельного — від перших спроб, де характери лише окреслювалися, до густонаписаних картин багатогранного людського буття — об'єднує погляд на народ як першоджерело в бутті творче, діяльне. Слово тієї чи іншої доби, в якому вона знаходить сконденсований вираз,— це передусім пісня, поезія та афоризми. Для П. Загребельного вони — не матеріал для здоблення, орнаментування тексту, а сама плоть мислення й переживання дійових осіб.

Над усе герої П. Загребельного підносять в людині думку».

V. П ідбиття підсумків уроку

;; Інтерактивна вправа «Мікрофон».

— Найбільше в характері письменника П. Загребельного мене вразила така риса, як...

VI. Д о машнє завдання

Знати матеріал про розвиток історичної прози другої половини ХХ ст., життя і творчість П. Загребельного; прочитати роман «Диво» (або повторити зміст прочитаного).

Урок № 50

Тема. П. Загребельний. Роман «Диво». Історична основа й художній вимисел у творі. Софія Київська як історична пам'ятка та художній символ

Мета: допомогти учням усвідомити зміст, ідейно-художні особливості роману, його історичну

основу; розвивати навички цілісного сприйняття великого за обсягом твору, виділення

ключових епізодів та їх коментування, вміння визначати історичну реальність та ви-

мисел, символіку образів, висловлювати власні думки щодо прочитаного; виховувати

національну самосвідомість, історичну пам'ять, любов до літератури, повагу до митців,

естетичний смак.

Очікувані результати: учні знають зміст твору, вміють розрізняти реальність та художній вимисел у ро-

мані, характеризують образ історичної пам'ятки та символу духовності Софії Київської.

Обладнання: портрет письменника, видання твору, ілюстрації до нього, фотографії Софії Київської

(зовнішній вигляд та інтер'єр), Софії Константинопольської.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. Мотивація навчальної діяльності школярів.

Оголошення теми й мети уроку

;; Вступне слово вчителя.

На початку Бог створив Небо та Землю. А земля була пуста та порожня, і темрява була над безоднею, і Дух Божий ширяв над поверхнею води. І сказав Бог: «Хай станеться світло!» І сталося світло.

І побачив Бог світло, що добре воно,— і Бог назвав світло: «День», а темряву назвав: «Ніч». «І був вечір, і був ранок»,— день перший.

І сказав Бог: «Нехай станеться твердь посеред води, і нехай відділяє вона воду від води». ...І сказав Бог: «Створімо людину за образом Нашим,

за подобою Нашою, і хай панують над морською рибою, і над птаством небесним, і над худобою, і над усею землею, і над усім плазуючим, що плазує по землі». І Бог на Свій образ людину сотворив, на образ Божий її Він сотворив...

З тих пір і почався великий процес Творення. Людина взялася творити, змінювати світ і змінюватися сама. За багатовікову історію землі було багато творців, справжніх мистецьких шедеврів. Імена деяких із них збереглися, інші — загубилися в історії, як, наприклад, зодчого, за чиїм задумом було споруджено Софію Київську, що перевершила свій взірєць — Софію Константинопольську і стоїть уже тисячоліття.

Письменник П. Загребельний спробував відтворити художній образ цього будівничого, саму епоху, коли постала Софія Київська. Як це

йому вдалося — поговоримо на уроці.

II. А ктуалізація опорних знань учнів

;; Перевірка домашнього завдання.

III. С прийняття та засвоєння учнями навчального матеріалу;
формування вмінь та навичок

;; Обмін враженнями щодо роману «Диво».

;; Повідомлення учня.

Історія написання твору

«Десь ще в 1961 році, працюючи над романом “День для прийдешнього” (в робочому варіанті він називався в автора простіше й коротше: “Зло”), я хотів у цю книжку, суто сучасну, сказати б, гостро сучасну, вставити кілька розділів
315

про Київ найдавніший, щоб поєднати духом історії будови минулого з сьогоднішніми, тими, які ростуть, мов гриби в прикиївських лісах... намір розповісти про давнину не зникав, читалися якісь книжки, наукові праці, передплачувалися спеціальні видання (іноді не тільки наші, а й зарубіжні, як чеський журнал “Візантінославіка”, для прикладу), авторова книгозбірня поповнювалася різними раритетами, як давньоруські літописи (Іпатіївський, Лаврентіївський, Воскресенський, Густинський, Перший Новгородський), хроніки Тітмара (або Дітмара, як у нас пишуть) Мардебурзького, Галла Аноніма, Вінцента Кадлубека, праці російських академіків Шахматова, Кондакова, Гротта, Потебні, Веселовського, Буслаєва, французького візантолога Ш. Діля. Є книжки, які досить раз прочитати, а є такі, що їх треба мати завжди під рукою, отож доводиться набувати їх у власність. Але спробуйте придбати, скажімо, “Историю монголов” католицького монаха Плано Карпіні, який у 1246 році був посланий римським папою Інокентієм IV до хана Батия, або “Записки о Московских делах” Герберштейна з XVI століття, або навіть книжку турецького вченого Джелала Ессада “Константинополь”, що вийшла у 1919 році».

(П. Загребельний «Неложними устами»)

;; Переказ ключових епізодів роману «Диво», складання «сюжетного ланцюжка». 1965 рік . Провесінь. Надмор'я

Молодий професор-історик Борис Отава в санаторії біля моря познайомився з московською художницею Таєю, привабливою молодою жінкою з оригінальним світобаченням.

Рік 992. Великий Сонцестій. Пуща

У той день, коли він прийшов у світ, лежали білі сніги, світило низьке сонце, тиша стояла в подніпрянських пущах. Він вибирався з пільми на світ, і плакав од незвіданості шляху.

Потім був дід Родим. Власне, його руки, як широкі теплі лопати. Від них малюк заспокоївся й притих. Мав він блакитні очі, тож назвали — Сивоок. Родим був велетенським чоловіком із сивим волоссям, в одязі зі шкури дикого тура. Він місив глину, клав на круг і виготовляв різні вироби. Найбільше — богів. Потім фарбував і обпалював на вогні. Усе сяяло різнобарвністю. Дід був мовчазний. Сивоок із захопленням слідкував за його роботою, знав усіх богів, хоч цього йому ніхто не говорив — і Перуна, і Велеса, і Сварога. Найбільше ж хлопчик любив Ярила. Тільки пізніше здогадався чому — той був схожий на діда! Приїжджали купці й купляли богів, а Родим складав у хижці срібло, хутра та інше добро. Він нікого не боявся. Але одного разу прийшли люди в чорному зі срібним хрестом, сказали підкоритися одному богові. Почали трошити готових богів на полицях, Родим кинувся захищати — і поліг від меча. Сивоок вибрався через стріху й щодоху побіг у пущу.

Після багатоденного блукання по лісу Сивоок потрапив до медовара Сит-

ника і закохався в його дочку Величку. Але, не витримавши підневільного життя у Ситника, втік у пущу. Там познайомився з Лучуком — вправним стрільцем з лука, хлопцем його років. Вони разом вирушили у мандри.

1941 рік . Осінь. Київ

Професор Гордій Отава не встиг евакуюватися з Києва, оскільки до останнього моменту намагався врятувати цінності Софійського собору. Він потрапив до концентраційного табору для військовополонених, де його, як виявляється, наполегливо розшукував колишній колега-науковець, а тепер штурмбанфюрер Адальберт Шнурре. Полонені не виказують Отаву, але він несподівано побачив за колючим дротом власного сина Бориса і назвав себе.

Рік 1004. Київ

Сивоок і Лучук потрапили до Києва, де хлопців вразила краса християнських храмів. Якось вони опинились на галасливому київському торзі, де побачили багато чого дивного для себе. Їхню силу й кмітливість помітив зухвалий та спритний купець Какора і запросив до себе охоронцями.

1941 рік . Осінь. Київ

Повернувшись додому за допомогою Шнурре, професор Гордій Отава міркує про долю рідної землі, згадує про репресії щодо своїх колег у тридцятих роках. І тут він змушений звернутися по допомогу до Шнурре, бо знов ледь не втратив сина.

Рік 1004. Літо. Радогость

Під час подорожі з купцем Сивооку та Лучуку стало відомо про таємну змову прислужників проти Какори. Хлопці намагаються попередити купця, але той випадково вбиває Лучука. Сивоок разом із валкою купця потрапив до древлянського язичницького міста Радогость і залишився. Він закохався в місцеву красуню Ягodu й почав учитися в язичницької жриці Звенислави малювати, розуміти красу барв. Через деякий час Какора привів до Радогості воїнів князя Володимира, які після відмови мешканців визнати владу князя та прийняти християнство спалили Радогость. На місці давньої святині, що мала вигляд писанки, поставили церкву, а Сивоока захопили в полон.

1941 рік . Осінь. Київ

Гордію Отаві довелося пристати на пропозицію продовжити свою наукову роботу. Повернувшись із гестапо та передчуваючи свою неминучу загибель, Отава починає розповідати сину Борису про Сивоока.

Рік 1015. Передзимок. Новгород

Молодий князь Ярослав живе в Новгороді. Він з дитинства від матері багато чув про батька Володимира і зненавидів його. Готувався до війни з ним за київський престол. Якось під час полювання Ярослав зустрів доньку ловчого Забаву і покохав її.

Рік 1014. Літо. Болгарське царство

Князь віддав Сивоока Какорі. Хлопець кілька разів невдало тікав. Одного разу втеча вдалася, після довгих блукань Сивоок потрапив до християнського болгарського монастиря, прийняв нову віру й ім'я Божидар. У монастирі він вивчився грамоті. У цей час триває запекла війна між болгарами та візантіяцями (ромеями). Сивоок і кілька монахів вирішили допомогти болгарському цареві Самуїлу, який мужньо стримував наступ ромеїв в ущелині. Але вони запізнались, болгари зазнали поразки. На честь своєї перемоги візантійський імператор Василій звелів привести в столицю тисячу полонених і осліпити їх. До їх числа потрапив і русявий Сивоок.

1965 рік . Весна. Київ

На виставці московських художників у Києві Борис Отава побачив цікаву картину Таї Зикової. Але наступного дня полотно зникло, бо оргкомітет виставки

заборонив її показ. Незабаром Борис знову зустрівся зі своєю знайомою Таєю.

Рік 1014. Осінь. Константинополь

Сивоок потрапив до Константинополя, де він уже бував раніше з купцем. Коли відбувалася церемонія осліплення і черга дійшла до Сивоока, у ката не витримало серце, і він помер прямо на арені. Глядачі почали вимагати помилування, імператор погодився, і юнака відправили працювати на конюшню. Але коні лякалися Сивоока. Тоді імператор запропонував викупити полоненого. Це й зробив славетний майстер Агапіт, який будував церкви та монастирі. Так Сивоок став учитися в знаменитого майстра, перейняв у того науку оздоблення храмів. Зустрів у нього й свого земляка Міщила.

1942 рік . Зима. Київ

Шнурре доручив наглядати за Гордієм Отавою своєму ад'ютанту єфрейтору Оссендорферу. Професор після довгих умовлянь прийняв рішення ніби погодитися допомогти вивезти фрески Софійського собору до Німеччини. Працювати він змушений був з німецькими солдатами.

Рік 1015. Середліття. Новгород

Князь Ярослав наказав побудувати серед лісу таємний терем із церквою для Забави. Зустрічалися вони недовго. Розпочалася боротьба за київський престол спочатку проти батька Володимира, потім проти брата Святослава. Були підступно вбиті брати Гліб та Борис. Щоб привернути на свій бік варягів, Ярослав одружується з гордою та свавільною красунею Унгігердою.

1966 рік . Весна. Київ

Борис і Тая гуляють Києвом. Молодий чоловік розповідає, як батько тягнув час, не квапився з реставраційними роботами. За це його розстріляли. У молодих людей виникають одне до одного почуття. Борис через два дні мусить їхати до Німеччини, щоб спробувати забрати історичний документ про будівничого Софії, ймовірно, викрадений у його батька й вивезений. Про цей давній пергамент Отава дізнався із закордонної публікації професора Оссендорфера.

Рік 1026. Літо. Константинополь

Сивоок працює разом із помічниками Агапіта на будівництві храмів.

Якось Агапіт, розгнівавшись за щось на Сивоока, відправив його споруджувати храм на віддаленому острові Пелагос. Там Сивоок зустрів дівчину-сироту, яка вміла говорити лише одне слово «Ісса». Згодом Агапіт відправив Сивоока споруджувати новий храм у Києві. Старшим був призначений Міщило. Сивоок забрав із собою Іссу, назвавши її своєю дружиною.

Рік 1026. Падолист. Київ

Князю Ярославу все більше доводилося вирішувати проблеми зміцнення держави, релігії. Боротьба за владу триває, і він може довіряти лише Ситнику, який колись убив вепра і врятував князеві життя. Тепер Ситник призначений боярином. Забава (Шуйця) заснувала у своєму теремі монастир і стала там ігуменею. За деякими чутками, в неї народилася дочка, але вона це заперечувала. Ситник наказав ув'язнити новгородського посадника Коснятина, який обстоював права Новгорода.

1966 рік . Перед вакаціями. Західна Німеччина

Борис Отава приїхав до Західної Німеччини, але державний радник не поспішав організувати йому зустріч з Оссендорфером — професором Марбурзького університету.

Рік 1028. Теплінь. Київ

При зустрічі з князем Сивоок заперечував проти проекту Міщила, який пропонував збудувати невелику церкву у візантійському стилі. Він мріяв про величезний храм, який уславив би рідний край, відповідав місцевим традиціям. Разом з іверійцем (грузином) Гюргієм Сивоокові вдалося переконати в цьому

й князя. Так Сивоок став головним будівничим, а Гюргій — його помічником. Міщило помстився Сивоокові тим, що призвів до смерті Іссу, яку той любив.

318

1966 рік . Вакації. Західна Німеччина

Борис Отава, так і не зустрівшись із професором, повернувся додому. Але з'ясував, що це той самий Оссендорфер — денщик та асистент штурмбанфюрера Шнурре, котрий у війну застрелив його батька.

Рік 1032. Київ

Незважаючи на постійні суперечки з митрополитом через канонічні обмеження, Сивоокові все ж удалося збудувати величезний храм. Митрополит Феофемпт підозрював, що в Сивоока — язичницькі уявлення про красу та велич людини, і всіляко йому перешкоджав. Почали розписувати храм. Сивоок намагався орієнтуватися не на ромейські зразки, а на місцеві культурні традиції. Розписуючи фресками собор, Сивоок згадував і діда Родима, і чудовий храм Радогості, і все бачене та відчуте, вкладав у малюнки всю душу. Будівничий пропонував розписати храм і зовні, але це суперечило церковним канонам. За наказом Ярослава писці записували всі важливі події. Одним із найобдарованіших був отрок Пантелій.

1966 рік . Літо. Київ

Повернувшись із Німеччини, Борис поїхав до Москви, щоб зустрітися з Таєю. Домовився телефоном про побачення. Коли прийшов, то побачив, що жінка пішла з іншим. Пізніше вона надіслала листа, в якому повідомила, що розриває з ним стосунки, бо вважає, що Борисові ніхто і ніщо не потрібне, окрім його собору. Борисові було боляче, але й зрадити своїй святині він не міг.

Рік 1037. Останній сонцеворот. Київ

Будуючи храм, Сивоок ніби віддавав по часточці свої душу і тіло. Здається, видихся, вийшов увесь. Але ось добудували, треба розписувати. Міщило старанно викладав мозаїку, на якій був зображений князь. Однак робив він це дуже повільно, припасовуючи камінчик до камінчика. Тому зображення князя так блищало, що не можна було дивитися. Сивоок працював швидко, приладжував камінці смальти ніби недбало, але з будь-якого куточка храму вони випромінювали сонце. Оранта великими очима дивилася з-під купола на кожного. Князь велів закінчити храм до його повернення з Новгороду. На будівництво приходило подивитися багато людей. Чутки про диво розійшлися по всіх землях разом з іноземними купцями. Найчастіше приходила й дивилася на Богоматір якась дівчина з дикими, сизо-веселими очима. Сивоок познайомився з нею. Це була Ярослава з Новгороду. Вони покохали один одного. Сивоок почав зникати з будівництва. Днями закохані бродили по Києву, потім по лісах, плавали за Дніпро.

Ярослав повернувся і відбулося пишне освячення храму, де князь став уже не князем, а кесарем. Міщило попередив Сивоока, що за дівчиною полює боярин Ситник. Під час спроби її захопити Сивоок загинув, а Ярослава втекла.

Князь запитав у Ситника, чи знайшли його дочку. Боярин сказав, що знову втекла, а допоміг їй Сивоок, тому був убитий. Ярослав розгнівався і відправив Ситника в поруб. Отрокові ж Пантелію звелів вилучити пергамент, де написано про Сивоока, і написати новий, що він, Ярослав, заклав церкву святої Софії. Пантелій розшукав Гюргія, той сказав, що знає і що вони вже таємно поховали Сивоока в соборі під плитами, а пергамент хай він віддасть йому, щоб сховати його надовго.

Ярослав думав про те, що й він, князь, кесар, не всесильний — йому не вдалося підкорити ні Шуйцю, ні власну дочку. Втекла вона, заховалась між людьми. І народила від Сивоока сина. «І син його сі серед нас. Завжди з його

талантом і горінням душі. І диво це ніколи не кінчається і не переводиться».

;; Словникова робота.

Мозаїка — зображення на стіні чи на підлозі з різнобарвних камінчиків — смальти — емалі,

скла, дерева, заліза.

Фреска — розпис стін водяними фарбами по свіжонакладеній штукатурці; витвір мистецтва,

виконаний цією технікою.

;; Завдання учням.

Виділіть історичні періоди, змальовані в романі.

Орієнтовна відповідь. Міжусобиці князів і розквіт Київської Русі, боротьба з язичництвом, по-

літичні відносини між європейськими країнами, війна Візантії з Болгарією, життя князів, монархів

та імператорів.)

;; Повідомлення учнів.

(Учні розповідають про добу князювання Ярослава Мудрого та про самого князя; про Софію Київську, Софію Константинопольську.)

;; Опрацювання таблиці.

Історична основа та художні й вимисел у романі «Диво»

Історична основа Вимисел

Князювання Ярослава Мудрого, побут тієї доби.

Побудова з його ініціативи храму, оздоблення, ведення літописів.

Боротьба з язичництвом; турецько-болгарська війна.

Пограбування фашистами храму під час Другої світової війни

Конкретні образи — дід Родим, Сивоок

як творець храму, його особиста доля.

Друзі, жінки Сивоока, купці, їхні стосунки, подорожі.

Історія з похованням Сивоока

;; Інтерактивна вправа «Мозковий штурм».

— Софія Київська виступає у творі П. Загребельного як історична пам'ятка і як символ. Символом чого вона є?

Орієнтовна відповідь

99 Духовності народу.

99 Таланту.

99 Дива.

99 Душі народу.

99 Мистецької досконалості.

99 Історії.

99 Вічності.

99 Єднання з богом.

99 Краси.

— Яке чи які із цих визначень вам ближчі, чому саме?

IV. Підбиття підсумків уроку

;; Інтерактивна вправа «Мікрофон».

— Найбільш вражаючим для мене в романі «Диво» було...

V. Домашнє завдання

Знати зміст роману, вміти характеризувати образи, визначати провідні ідеї та засоби їхнього втілення; розпочати підготовку до реалізації про-

екту (див. урок № 65).